

NAMNLÖSHETENS TVÅ BETYDELSER

På tal om den traditionella uppfattningen om hantverket, vilken är densamma som den om konsten, måste vi framhålla en annan viktig fråga: den traditionella konstens verk, till exempel den medeltida konstens, är i allmänhet anonyma, och det är först helt nyligen, som man under den moderna "individualismens" påverkan sökt att till kända mästerverk knyta det fåtal namn som historien bevarat, varför dessa "tillerkännanden" ofta är mycket hypotetiska. Denna namnlöshet är raka motsatsen till det ständiga intresse de moderna konstnärerna har av att hävda och bekantgöra i första hand sin individualitet. Däremot kunde en ytlig iakttagare tro att denna namnlöshet är jämförbar med den likaledes anonyma beskaftenheten av den nuvarande industrins produkter, även om dessa förvisso på intet vis är några "konstverk". Men sanningen är en helt annan, ty om det faktiskt råder anonymitet i båda fallen, är det av rakt motsatta orsaker. Det är med anonymiteten som med många andra saker, vilka på grund av den omkastade analogin kan fattas på en gång i en högre och i en lägre betydelse. Så till exempel kan i en traditionell samhällsorganisation en individ stå utanför kasterna på två sätt, antingen därför att han står över dem (*ativarna*) eller därför att han står under dem (*avarna*), och det är tydligt att det här handlar om två motsatta ytterligheter. På ett liknande sätt befinner sig dessa moderna, som anser sig stå utanför all religion, i motsatta ytterändan till de människor som insett alla traditioners principiella enhet och därför inte längre är exklusivt bundna till en särskild traditionell form (1). I jämförelse med tillstånden för den normala och så att säga "genomsnittliga" mänskligheten står de förra lägre, de senare högre. Man kan säga att de förra sjunkit ner till det "undermänskliga", medan de senare stigit upp till det "övermänskliga". Eller exakt uttryckt: namnlösheten kan lika väl känneteckna det "undermänskliga" som det "övermänskliga". Den undermänskliga är den moderna namnlösheten, som är hopens eller "massans" anonymitet i den mening man i dag förstår den (och detta helt kvantitativa ord, "massa", är också mycket talande), och den övermänskliga är den traditionella namnlösheten i sina olika tillämpningar, däribland dem som avser konstverk.

För att noga förstå detta måste man beakta de läromässiga principer som alla traditioner har gemensamma: det väsen, som nått ett överindividuellt tillstånd, är just därigenom frigjort från individualitetens alla begränsande villkor, det vill säga väsendet är bortom de "namnets och formens" (*nāma-rūpa*) bestämmingar som utgör essensen och substansen hos denna individualitet som sådan. Väsendet är då verkligt "anonymt", eftersom "jaget" utplånats hos det och fullständigt försvunnit inför "Självet" (2). De som inte faktiskt uppnått ett dylikt tillstånd, bör åtminstone efter måttet av sin förmåga sträva att nå dit, och därför bör deras verksamhet i samma mån efterlikna denna namnlöshet och så att säga vara delaktig däri, vilket för övrigt kommer att skänka dem ett "stöd" till deras framtida andliga förverkligande. Detta kan man särskilt tydligt se i klosterinrättningar, såväl kristna som buddhistiska, där det man kunde kalla "utövandet" av namnlösheten alltid pågår, även om dess djupare innebörd alltför ofta förgätits. Men man får ej tro att den avspegling av denna anonymitet, som märks i samhällsordningen, är begränsad till detta särskilda fall ensamt, vilket vore att låta sig bedragas av vanan att göra åtskillnad mellan "heligt" och "profant", en åtskillnad som, vi säger det ännu en gång, icke existerar och icke ens har någon mening i strängt traditionella samhällen. Det vi sagt om den "rituella" karaktär, som all mänsklig verksamhet där antar, förklarar det tillräckligt, och i synnerhet vad gäller hantverken har vi sett att denna karaktär där är sådan att man i fråga om denna trott sig kunna tala om "prästämbete". Det ligger alltså intet förvånande i att namnlösheten där är regeln, eftersom den representerar den verkliga överensstämmelsen med den ordning som *artifex* i allt han gör skall bemöda sig om att förverkliga så fulländat som möjligt.

Man skulle här kunna resa en invändning: Eftersom hantverket skall överensstämma med dens egennatur som utövar det, kommer det utförda arbetet, har vi sagt, att nödvändigtvis uttrycka denna egennatur och kan betraktas såsom fulländat i sitt slag eller såsom utgörande ett "mästerverk", när det uttrycker den på ett riktigt sätt. Men den natur det handlar om är individualitetens essentiella sida, det vill säga den som definieras av "namnet". Ligger det då icke i detta något som direkt går emot namnlösheten? För att besvara detta måste man först göra den anmärkningen mot alla västerländska misstolkningar av sådana begrepp som *moksha* och *nirvâna* att "jagets" utlocknande icke på något sätt är en förintelse av väsendet utan att det tvärtom innebär liksom en "upphöjelse" av dess möjligheter (låt oss i förbigående notera att utan denna själva "uppståndelsens" idé är meningslös). Den *artifex*, som fortfarande befinner sig i det individuella mänskliga tillståndet, kan givetvis endast sträva mot en dylik "upphöjelse", men att bevara anonymiteten skall för honom just vara tecknet på denna "förvandlande" strävan. Å andra sidan kan man också säga att, vad gäller samhället självt, det inte är i egenskap av att vara "den eller den", som *artifex* utför sitt verk utan i egenskap av att fullgöra en viss "funktion" av egentligen "organiskt" och icke "mekaniskt" slag (detta markerar den fundamentala skillnaden mot den moderna industrin), med vilken han bör i sitt arbete identifiera sig, så långt detta är möjligt. Samtidigt som denna identifikation är medlet för hans egen askes, anger den på sätt och vis i vad mån han faktiskt är delaktig i den traditionella organisationen, emedan det är genom själva utövandet av sitt hantverk, som han ingår i denna och där innehar den ställning som bäst lämpar sig för hans natur. Hur man än betraktar förhållandena, ser man således namnlösheten göra sig gällande på ett normalt sätt. Och även om allt den principiellt medför inte kan förverkligas, bör det åtminstone finnas en relativ anonymitet i den bemärkelsen att överallt, där det förekommer en initiation byggd på hantverket, försvinner den profana eller "yttre" individualiteten, betecknad som "den eller den, son av den eller den" (*nâma-gotra*), i allt som har med utövandet av detta hantverk att göra (3).

Om vi nu övergår till den andra ytterligheten, den som representeras av den moderna industrin, ser vi att arbetaren också där är namnlös, men detta därför att det han tillverkar inte uttrycker något av honom själv och sannerligen inte ens är hans verk, så att den roll han spelar i denna tillverkning är rent "mekanisk". I det hela taget har arbetaren som sådan egentligen intet "namn", då han ju i sitt arbete är endast en enkel numerisk "enhet" utan egna kvaliteter, en "enhet" som kan ersättas av en helt annan men likvärdig "enhet", det vill säga av vilken annan arbetare som helst, utan att något förändras i produkten av detta arbete (4). Såsom vi sade ovan, äger hans verksamhet då icke längre något egentligt mänskligt, utan långt ifrån att uttrycka eller ens spegla något "övermänskligt", har den tvärtom nedsatts till det "undermänskliga" och strävar rent av mot dess lägsta grad, det vill säga mot en tillvaroform, som är så fullständigt kvantitativ som är möjlig att förverkliga i den manifesterade världen. Denna arbetarens "mekaniska" aktivitet representerar för övrigt endast ett särskilt fall (faktiskt det mest typiska man kan konstatera i det nuvarande tillståndet, eftersom industrin är det område, där de moderna uppfattningarna har lyckats komma till sitt mest fullständiga uttryck) av det som våra samtidas besynnerliga "ideal" skulle vilja lyckas göra av alla mänskliga individer och i alla omständigheter för deras tillvaro. Här har vi ett omedelbart resultat av "jämlighetssträvan" eller, med ett annat ord, enhetlighetssträvan, som kräver att individerna behandlas endast såsom numeriska "enheter", så att "jämligheten" förverkligas nedåt, då det ju är den enda riktning, vari den kan förverkligas "till yttersta gränsen", det vill säga där det är möjligt, om inte att nå ända fram till den (ty den är, som vi sett, motsatt själva betingelserna för vår manifesterade tillvaro), så åtminstone att alltmer och obegränsat närma sig den, ända tills man når fram till den "avstannandets punkt" som markerar den nuvarande världens slut.

Om vi frågar oss vad det blir av individen under dylika betingelser, ser vi att, emedan hos honom kvantiteten alltmer uttalat tar överhand över kvaliteten, han har så att säga reducerats till sin blotta substantiella sida, till det som den hinduiska läran kallar *rûpa* (och faktiskt kan

han aldrig förlora formen, vilken är det som definierar individualiteten som sådan, utan att därigenom förlora all tillvaro), vilket med andra ord vill säga att han knappast längre är något mer än det som man med det allmänt gängse språkbruket kallar en "kropp utan själ", och detta i den mest bokstavliga betydelsen av detta uttryck. Hos en dylik individ har i själva verket den kvalitativa eller essentiella aspekten nästan helt försvunnit (vi säger nästan, ty gränsen kan i verkligheten aldrig uppnås). När denna aspekt är just den som betecknas med *nâma*, har denna individ verkligen inte längre något "namn", som är hans eget, då han ju är liksom tömd på de kvaliteter som detta namn skulle uttrycka. Han är då i verklig mening "namnlös", men i detta ords lägre innebörd. Detta är "massans" namnlöshet, den "massa", vari individen ingår och förlorar sig, den "massa" som är blott en samling av lika individer, alla betraktade såsom lika många rent aritmetiska "enheter". Man kan visst räkna sådana "enheter", således ge ett numeriskt värde åt den kollektivitet som de bildar och som definitionsmässigt själv är endast en kvantitet. Men man kan ingalunda ge envar av "enheterna" sin egen beteckning med innebörden att den skulle äga någon kvalitativ skillnad mot de andra.

Vi har just sagt att individen förlorar sig i "massan" eller att han åtminstone tenderar att alltmer förlora sig i den. Denna "upplösning" i den kvantitativa mångfalden motsvaras även, genom omkastning, av "uppgåendet" i den principiella enheten. I denna äger väsendet hela fullheten av sina "förvandlade" möjligheter, så att man skulle kunna säga att särarten, fattad i kvalitativ mening, där har drivits upp till sin högsta grad, samtidigt som all avskildhet har försvunnit (5). I den rena kvantiteten däremot är separationen eller avskildheten vid sitt maximum, eftersom det är där, som själva "separativitetens" princip ligger och för övrigt väsendet uppenbart är desto mer "avskilt" och desto mer inneslutet i sig självt, ju snävare begränsade dess möjligheter är, det vill säga väsendets essentiella aspekt innehåller mindre av kvaliteter. Men eftersom väsendet samtidigt såsom del av "massan" är så mycket mindre kvalitativt särpräglad, tenderar det verkligen att upplösas i denna. Detta ord, "upplösning", är här så mycket lämpligare, som det för tanken frammanar den alldeles potentiella avsaknad av särart som föreligger i "kaos", och det är just om detta det faktiskt handlar. Ty individen strävar efter att reducera sig till sin blotta substantiella aspekt, det vill säga det som skolastikerna skulle ha kallat en "materia utan form", där allt finns potentiellt och intet aktuellt, så att den yttersta gränsen, om den kunde nås, bleve en sannskyldig "upplösning" av allt det som individualiteten rymmer av positiv verklighet. På grund av den yttersta motsättning som råder mellan dessa båda varandra motsatta tillstånd framstår denna varelsernas upplösning i enhetligheten såsom en hemsk och "satanisk" parodi på deras uppgående i enheten.

Noter

(1) Dessa kan med Muhyiddin ibn Arabi säga: "Mitt hjärta har blivit i stånd att antaga varje form: det är en betesmark för gasellerna och ett kloster för de kristna munkarna och ett tempel för avgudarna och Kaaba för pilgrimen och bordet för Toran och Koranen. Jag är Kärlekens religion, vilken väg dess kameler än tar. Min religion och min tro är den sanna religionen."

(2) I detta ämne se A. K. Coomaraswamy, "Åkimchanna: self-naughting" i *The New Indian Antiquary*, aprilnumret 1940.

(3) Härigenom förstår man lätt varför det i hantverkets initiationer, såsom de i skråna, är förbjudet, liksom även i de religiösa ordnarna, att kalla en individ vid hans profana namn. Det finns där ett namn, alltså en individualitet, men det är en redan "förvandlad" individualitet, åtminstone en potentiell sådan, just genom initiationens faktum.

(4) Endast en kvantitativ skillnad kan finnas, då ju en arbetare kan arbeta snabbare eller saktare än en annan (och det är i grund och botten i denna snabbhet all den skicklighet man begär av honom består). Men enligt det kvalitativa synsättet är arbetets produkt alltid densamma, eftersom den är bestämd icke av arbetarens mentala uppfattning, icke heller av hans

manuella färdighet i att ge denna en yttre form, utan enbart av maskinen, vars funktion han såsom enda uppgift har att trygga.

(5) Detta är innebörden av Eckharts uttryck, ”fonde mais non confonde” [vilket här har översatts med ”uppgått men inte upplöst”, ö.a.], som M. Coomaraswamy i den ovan nämnda artikeln mycket riktigt sammanför med sanskrittermen *bhedâbheda*, ”särprägel utan skillnad”, det vill säga utan avskildhet.

Ovanstående text utgör kapitel IX av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskog. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskog 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.